

ZBIGNIEW TABAKA

Z DZIEJÓW WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W KRAKOWIE (1946—1961)

Organizacja uczelni i jej pracownicy¹

Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie została powołana do życia przez Ministerstwo Oświaty równocześnie z takimi samymi uczelniami w Gdańsku, Łodzi i Wrocławiu w 1946 roku². Utworzenie państwowych wyższych szkół pedagogicznych przez Ministerstwo Oświaty było wynikiem wielkiej troski, jaką otaczała władza w Polsce Ludowej kształcenie i wychowanie kadr nauczycielskich. Po okresie okupacji stan liczbowy nauczycielstwa w Polsce był bardzo nieliczny. Wprowadzenie powszechnego obowiązku nauczania w zakresie 7-letniej szkoły podstawowej wymagało ogromnej liczby nowych wysoko kwalifikowanych nauczycieli. Kursy doskonalenia i doszkalania kadry nauczycielskiej nie były w możności sprostać zadaniom, a uniwersytety też nie mogły w szybkim terminie wykształcić odpowiedniej ilości nauczycieli dla szkół średnich i podstawowych. Celem przyspieszenia kształcenia kadr nauczycielskich wysoko kwalifikowanych dla szkół podstawowych Ministerstwo Oświaty zorganizowało państwowe

¹ Artykuł oparty został na materiałach znajdujących się w archiwum szkoły, na materiałach rektoratu, dziekanatów oraz danych dostarczonych przez organizacje społeczne i młodzieżowe WSP w Krakowie. Z publikacji wykorzystane zostały następujące prace: Józef Garbaciak — Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946—1956). Dziesięciolecie WSP w Krakowie. Kraków 1947. Zbigniew Tabaka — Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946—1956). Część szczegółowa. Dziesięciolecie WSP w Krakowie. Kraków 1957. Rodion Mochnacki — Organizacja i rozwój studiów geograficznych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946—1957. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny”, zeszyt 8, geografia. Kraków 1958.

² „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty” z dnia 12.III.1946, nr 2, poz. 47. Nazwa: Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna obowiązywała do 1952 roku, od tego roku obowiązującą jest nazwa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.

wyższe szkoły pedagogiczne, z 3-letnim okresem nauczania. Absolwenci państwowych wyższych szkół pedagogicznych mieli zdobywać wyższe wykształcenie zawodowe, mimo że przeznaczeni byli dla szkół podstawowych, które to szkoły, zasilone przez dobrze zawodowo przygotowanych nauczycieli, mogłyby osiągnąć znacznie wyższy poziom naukowy.

Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie miała częściowo przygotowany grunt dla swej działalności dzięki doświadczeniu wyższych kursów nauczycielskich, studium pedagogicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Państwowego Pedagogium, po którym przejęła nie tylko budynki i pomoce naukowe, lecz także część kadry nauczycielskiej i jeden rocznik studentów.

Komitet Organizacyjny Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie powołało Ministerstwo Oświaty w maju 1946 roku w składzie: przewodniczący — prof. dr Stefan Szuman, kierownik katedry psychologii wychowania Uniwersytetu Jagiellońskiego, zastępca przewodniczącego — doc. dr Wanda Bobkowska, członek komisji — dr Stanisław Skalski, naczelnik Wydziału Kształcenia Nauczycieli Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego³. W dniu 1 października 1946 r. Ministerstwo Oświaty mianowało dyrektorem PWSP w Krakowie prof. dr Stefana Szumana, jego zastępcą zaś — dra Stanisława Skalskiego. Pierwsza inauguracja roku akademickiego 1946/47 w nowootwartej uczelni odbyła się w dniu 25 października 1946 roku, w czasie której prof. dr Stefan Szuman wygłosił wykład pt. „Wyższe szkoły pedagogiczne jako nowy typ uczelni w Polsce”.

Państwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie miała być szkołą wyższą nieakademicką, podległą Ministerstwu Oświaty, kształcąca młodzież dla szkół podstawowych o dwukierunkowym zakresie specjalizacji. Na czele PWSP stał dyrektor i rada szkoły, wykładowcami mogli być pracownicy naukowcy polskich szkół akademickich oraz nauczyciele szkół średnich z tytułem naukowym doktora, którzy posiadali nie tylko praktykę pedagogiczną, ale także dorobek naukowy. Program studiów związany był ściśle z praktycznymi zajęciami szkolnymi studentów i od samego początku był on przedmiotem ożywionych dyskusji na zjazdach dyrektorów państwowych wyższych szkół pedagogicznych w latach 1947—1948. Programy studiów były mocno dyskutowane, ponieważ każda państwowa wyższa szkoła pedagogiczna w Polsce miała inną strukturę w zależności od warunków lokalnych.

³ Pismo Ministerstwa Oświaty II KN 2204/46; por. też „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty” z dnia 23.XII.1948, nr 20, poz. 375 oraz pismo Ministerstwa Oświaty nr II KN 53/69/46.

PWSP w Krakowie posiadała najlepsze warunki rozwoju ze wszystkich wyższych szkół pedagogicznych w Polsce dzięki współpracy z uczelniami akademickimi Krakowa i w swoim programie przewidziała wykłady na poziomie uniwersyteckim obok lekcji o charakterze szkolnym i zajęć praktycznych. Zorganizowane w Krakowskiej PWSP sekcje kierunkowe były wzorem dla innych państwowych wyższych szkół pedagogicznych. W pierwszym roku akademickim utworzono trzy sekcje: polonistyczno-historyczną, polonistyczno-estetyczną i przyrodniczo-geograficzną. Sekcja polonistyczno-historyczna posiadała dwa roczniki: I i II, natomiast pozostałe tylko pierwszy rocznik. Ponieważ było zbyt mało studentów (słuchaczy po pierwszym roku Pedagogium) o specjalności geograficzno-przyrodniczej, nie utworzono drugiego rocznika tej sekcji w Krakowie, lecz przeniesiono słuchaczy do PWSP w Łodzi. Dalsze sekcje powstały w najbliższych latach akademickich, a to: polonistyczno-językowa i matematyczno-fizyczna. Sekcja polonistyczno-językowa miała przygotowywać nauczycieli o specjalności obejmującej język polski, rosyjski i angielski. W trakcie studiów okazało się jednak, że studenci nie są w możności opanować, obok języka polskiego, dwóch języków obcych, nawet w zakresie potrzebnym dla szkoły podstawowej, i w związku z tym sekcję tę podzielono na dwa odrębne kierunki: języka angielskiego i języka rosyjskiego. Sekcja polonistyczno-językowa istniała w krakowskiej PWSP przejściowo i tylko jednorazowo dokonano rekrutacji na rok pierwszy, ponieważ ten system łączenia przedmiotów (języka polskiego z językiem obcym) był zbyt trudny do opanowania dla przeciętnych słuchaczy w ciągu trzech lat studiów.

Osobliwością PWSP w Krakowie było zorganizowanie sekcji polonistyczno-estetycznej. Zadaniem tej sekcji miało być przygotowywanie kadry nauczycielskiej dla upowszechniania kultury estetycznej w szkołach podstawowych. Wychowanie estetyczne — według koncepcji twórcy tego kierunku prof. dr Stefana Szumana — miało nie tylko dać nauczycielowi możliwość percepcji dóbr kulturalnych, lecz z kolei umożliwić wychowanie masowego odbiorcy bogactw twórczości artystycznej przez dobrze postawione świetlice szkolne i dziecięce zespoły artystyczne. Na program tej sekcji składały się: język polski, literatura piękna, literatura dziecięca, muzyka, plastyka, zajęcia teatralne i choreografia. Sekcja estetyczna wkrótce po założeniu dzięki wysiłkom prof. Szumana i asystenta Leona Pietrzykowskiego miała piękne wyniki. Liczne udane występy słuchaczy PWSP, w szczególności przeznaczone dla różnych zakładów pracy, przyczyniły się do spopularyzowania naszej uczelni w środowisku krakowskim. Warto nadmienić, że z sekcją polonistyczno-estetyczną współpracowali wybitni specjaliści tacy,

jak: prof. Zdzisław Jachimecki, dyrektor Bronisław Dąbrowski, reżyser Maria Biliżanka, dyrektor Teatru Rapsodycznego Mieczysław Kotlarczyk i wielu innych związanych z życiem artystycznym Krakowa. Mimo znacznych osiągnięć, sekcja estetyczna nie została należycie oceniona przez władze oświatowe i po trzech latach uległa likwidacji.

Obok przygotowania merytorycznego w zakresie obranej specjalizacji, studenci PWSP w Krakowie otrzymywali w znacznym zakresie przygotowanie metodyczne i pedagogiczne. Od początku istnienia uczelni duży nacisk został położony na przedmioty takie, jak psychologia ogólna, psychologia rozwojowa, pedagogika, metodyka nauczania przedmiotu specjalizacji oraz metodyki przedmiotów pomocniczych, jak rysunku, śpiewu i robót ręcznych. Niezależnie od przedmiotów specjalizacji i przedmiotów pedagogicznych wykładane były przedmioty ideologiczne, jak: historia filozofii, ekonomia polityczna, socjologia, nauka o Polsce i świecie współczesnym. Duże zasługi na polu wychowania ideologicznego młodzieży położył poseł Adam Polewka, długoletni wykładowca nauki o Polsce i świecie współczesnym w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie.

Podział na sekcje zastępował początkowo również podział administracyjny uczelni. Sekcjami kierowali profesorowie wyznaczeni na to stanowisko przez Radę Szkoły. Kierownikami sekcji byli: prof. dr Stanisław Pigoń — polnoistyczno-historycznej, prof. dr Stefan Szuman — polonistyczno-estetycznej, prof. dr Franciszek Bieda — geograficzno-biologicznej, prof. dr Jan Leśniak — matematyczno-fizycznej.

Zmiany w strukturze uczelni zostały przeprowadzone w roku szkolnym 1948/49 w związku z postawieniem przed uczelnią zadania kształcenia nauczycieli do szkół stopnia licealnego. Zrezygnowanie przez Ministerstwo Oświaty z dotychczasowej koncepcji kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w wyższych szkołach pedagogicznych wiązało się z ogólnopolskim brakiem kwalifikowanych kadr nauczycielskich w szkolnictwie średnim. Wyższe szkoły pedagogiczne miały szybko wykształcić nieodzownie potrzebną ilość nauczycieli dla szkolnictwa stopnia licealnego. Celem przyspieszenia dopływu nauczycieli do szkół średnich Ministerstwo Oświaty wydało rozporządzenie, że uprawnienia do nauczania w szkołach licealnych otrzymują absolwenci wyższych szkół pedagogicznych po ukończeniu nawet dwukierunkowego studium. Zarządzenie to zostało wydane mimo uwag grona nauczającego WSP w Krakowie, że studenci po studiach dwukierunkowych nie posiadają dostatecznego przygotowania do nauczania w szkołach średnich.

Zasadnicze zmiany w organizacji uczelni polegały na przejściu od studiów dwukierunkowych do studiów jednokierunkowych o znacznie szerszym zakresie specjalizacji. Utworzone zostały następujące sekcje:

filologii polskiej, filologii rosyjskiej, historii, biologii, geografii, matematyki i fizyki. Po zmianach w systemie nauczania nastąpiły także zmiany w dotychczasowym systemie administracyjnym i organizacyjnym uczelni. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie powoli zaczęła się przeobrażać w wyższą uczelnię upodobnioną organizacyjnie do uniwersytetów. System centralnego zarządzania uczelnią przez dyrektora uległ zmianie i zostały utworzone załączki wydziałów z dziekanami na czele. W ramach nowej organizacji uczelni nie mieściła się szkoła ćwiczeń, organicznie związana z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie, nastawioną na przygotowanie metodyczne nauczycieli szkół podstawowych. Szkołę tę zlikwidowano, a uczniów rozporządzeniem Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego przeniesiono do innych szkół podstawowych. Na potrzeby zaś uczelni przydzielono do przeprowadzania hospitacji i lekcji praktycznych liceum ogólnokształcące ze szkołą podstawową przy ulicy Swierczewskiego 12, gdzie studenci WSP odbywali praktykę pedagogiczną.

W roku akademickim 1948/49 w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie zorganizowane zostały trzy Wydziały: humanistyczny — z sekcjami polonistyczno-estetyczną, polonistyczno-historyczną i polonistyczno-językową, przyrodniczo-geograficzny z sekcją przyrodniczo-geograficzną i matematyczno-fizyczny z sekcją matematyczno-fizyczną. W skład wydziałów weszły dawniej zorganizowane sekcje dwukierunkowe i odpowiednie sekcje jednokierunkowe rozpoczynające studia według nowego programu od pierwszego roku. W nowo utworzonych dziekanatach obowiązki dziekanów pełnili: na wydziale humanistycznym — prof. dr Stanisław Pigoń, na wydziale przyrodniczo-geograficznym — prof. dr Franciszek Bieda, na wydziale matematyczno-fizycznym — prof. dr Jan Leśniak. Ogólne kierownictwo uczelni obejmuje rektorat w osobach rektora i prorektora. Rada Szkoły zostaje zastąpiona przez Senat uczelni, na wydziałach zaś, obok dziekanów, powstają rady wydziałowe. Zmiany przeprowadzono stopniowo i ostatecznie struktura organizacyjna naszej uczelni na wzór uniwersytecki została ustalona w roku akademickim 1950/51. Po przeprowadzonej reorganizacji pierwszym rektorem uczelni zostaje mianowany prof. dr Kazimierz Piwarski (w roku szkolnym 1949/50), prorektorem zaś dr Stanisław Skalski, dotychczasowy dyrektor WSP, który pełnił tę funkcję od 1948 roku.

W roku akademickim 1949/50 po raz pierwszy przeprowadzono rekrutację do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie na I rok studiów według systemu jednokierunkowego na: historię, filologię polską, biologię, geografę i matematykę. Dwie następne sekcje, filologię rosyjską i fizykę, utworzono w roku akademickim 1950/51. Wszystkich kierun-

ków było więc w naszej uczelni siedem, nie licząc pozostałych z dawniejszych lat studiów dwukierunkowych. Studenci lat starszych kończyli bowiem rozpoczęte studia dwukierunkowe, przy czym od roku akademickiego 1950/51 mieli możliwość wybierania jednego przedmiotu specjalizacji.

Dalszym etapem rozwoju WSP w Krakowie było zorganizowanie w 1951 roku studium zaocznego, które następnie zostaje przemianowane na odrębny wydział zaoczny WSP⁴. Wydział zaoczny początkowo obejmował trzy sekcje o jednym przedmiocie specjalizacji: filologię polską, filologię rosyjską i geografę. Studia na kierunku filologii polskiej i filologii rosyjskiej w pierwszym okresie istnienia studium zaocznego WSP trwały dwa lata, przy czym na wymienione kierunki przyjmowani byli nauczyciele czynni szkół podstawowych i zawodowych, posiadający wykształcenie półwyższe, np. pedagogia czy wyższe kursy nauczycielskie. Studia dwuletnie istniały stosunkowo krótko, bo dokonano rekrutacji na I rok tylko jednorazowo i od 1952 roku wszystkie kierunki na wydziale zaocznym prowadzone były systemem czteroletnim. Rozbudowa wydziału zaocznego WSP w Krakowie nastąpiła w 1957 roku, kiedy to powołano do życia trzy dalsze kierunki: historię, biologię i matematykę. Dalszym poszerzeniem zakresu działalności wydziału zaocznego było otwarcie w 1958 roku nowego kierunku — pedagogiki — jako studium wieczorowego dla czynnych nauczycieli i pracowników instytucji oświatowych, oraz w 1959 roku kierunku pedagogiki, prowadzonego systemem zaocznym.

W pierwszych latach istnienia studium zaocznego zorganizowane było jak odrębna jednostka administracyjna w obrębie uczelni. Na jego czele stał mianowany przez Ministerstwo Oświaty dyrektor i jemu podlegali pracownicy naukowcy i administracyjni studium. Po utworzeniu wydziału zaocznego dziekan tego wydziału podlegał rektoratowi na tych samych zasadach, co dziekani innych wydziałów. Ostatnią zmianą organizacyjną na wydziale zaocznym było przemianowanie tego wydziału na studium dla pracujących i włączenie poszczególnych kierunków bezpośrednio do odpowiednich wydziałów studium stacjonarnego, dokonane w roku 1958. Sprawami studium dla pracujących w poszczególnych wydziałach kierują wybierani przez rady wydziałowe prodziekani studium dla pracujących, którzy czuwają nad całokształtem studiów zaocznych. Inicjatorem i niestrudzonym organizatorem oraz wielkim rzecznikiem dokształcania nauczycieli w trakcie

⁴ Pismo Ministerstwa Oświaty z dnia 22. III. 1951 r. por. „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty” z dn. 17. XI. 1952, nr 18, poz. 147.

pracy zawodowej był obecny rektor WSP prof. dr Wincenty Danek, pierwszy dyrektor Studium, a następnie dziekan Wydziału Zaocznego.

Dalszą zmianą organizacyjną w uczelni było wprowadzenie do wyższych szkół pedagogicznych studiów 4-letnich, a na wydziałach zaocznych — 5-letnich, zakończonych egzaminem magisterskim. Zmiany te zostały przeprowadzone w krakowskiej WSP w roku 1954. Ostatnim etapem rozwojowym uczelni było przedłużenie lat studiów w wyższych szkołach pedagogicznych z czterech do pięciu, przeprowadzone w 1958 roku. Studia 5-letnie od tego czasu obowiązują zarówno słuchaczy studium stacjonarnego, jak i studium dla pracujących. Największym osiągnięciem uczelni w minionym pięcioleciu było uzyskanie prawa nadawania tytułu magistra absolwentom wyższej szkoły pedagogicznej oraz tytułu doktora po przeprowadzonych przewodach doktorskich na wydziale filologiczno-historycznym i geograficzno-biologicznym.

Szybki rozwój uczelni, powstawanie nowych wydziałów, kierunków studiów i wzrost liczby studentów wymagał również szybkiego rozwoju i wzrostu kadry naukowej tak pomocniczych, jak i samodzielnych pracowników nauki. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie przeżywała stosunkowo duże trudności spowodowane brakiem odpowiedniej ilości własnych wysoko kwalifikowanych pracowników nauki. Wprawdzie uczelnia przejęła kilku wykładowców z krakowskiego Państwowego Pedagogium, lecz było ich zbyt mało, by można było zapewnić w pełni wykonanie programu nauczania. Dużą trudność w uzyskaniu własnych samodzielnych pracowników nauki powodowała zbyt mała liczba przydzielanych uczelni etatów (np. w roku 1947 było tylko dwa etaty dla pracowników naukowych) i konieczność zatrudniania wykładowców na godzinach zleconych lub rocznych kontraktach. Wykładowcami w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w okresie pierwszego piętnastolecia byli profesorowie, a także często asystenci wyższych uczelni krakowskich oraz nauczyciele szkół średnich o wysokich kwalifikacjach zawodowych. Uczelnia przez cały okres swego istnienia zabiegała o uzyskanie jak największej liczby własnych etatowych tak samodzielnych, jak i pomocniczych pracowników nauki. Bardzo ważnym wydarzeniem w życiu uczelni było utworzenie przez Ministerstwo Oświaty w wyższych szkołach pedagogicznych katedr, które bez wątpienia od razu przyczyniły się do stabilizacji kadry profesorskiej i asystenckiej. Na mocy zarządzenia Ministra Oświaty⁵ powołano do życia

⁵ Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 13. XII. 1952 r. (Nr KD-3-46/7/52). Por. „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty z dnia 31. XII. 1952 r., nr 21, poz. 174. Mocą tego zarządzenia zmienione zostały nazwy wydziałów: humanistycznego na filologiczno-historyczny, przyrodniczo-geograficzny na — geograficzno-biologiczny.

w 1952 r. w krakowskiej WSP następujące katedry: podstaw marksizmu leninizmu, pedagogiki, historii literatury, języka polskiego, literatury rosyjskiej i radzieckiej, języka rosyjskiego, historii powszechnej, historii Polski, botaniki, zoologii, geografii fizycznej, geografii regionalnej, geografii gospodarczej, analizy matematycznej, geometrii, fizyki doświadczalnej i fizyki teoretycznej. Z braku obsady personalnej nie utworzono jednakże oddzielnych katedr literatury rosyjskiej i języka rosyjskiego, lecz jedną wspólną katedrę języka i literatury rosyjskiej. W następnym okresie powstały jeszcze następujące katedry: pedagogiki eksperymentalnej i katedra pedagogiki ogólnej (z dawnej katedry pedagogiki), katedra psychologii, katedra metodyki nauczania języka polskiego i literatury polskiej, katedra metodyki nauczania historii, katedra metodyki nauczania matematyki, katedra ekonomii politycznej. likwidacji uległy katedra marksizmu-leninizmu i katedra fizyki teoretycznej, która rozwiązana została w związku z przeniesieniem kierunku fizyki z Krakowa do Opolu. W ostatnim roku piętnastolecia uczelni było czynnych 20 katedr, studium wychowania fizycznego i studium języków obcych.

Z rozwojem katedr ściśle związany był rozwój zakładów naukowych zorganizowanych w ten sposób, by mogły zapewniać normalny tok pracy studentom. Pierwsze pracownie naukowe, nie mające ściśle charakteru zakładów naukowych, powstały w roku akademickim 1947/1948 w liczbie trzech, a to: pracownia biologiczna, geograficzna i fizyczna. Zakłady te spełniały w początkowej fazie rozwoju krakowskiej WSP rolę pracowni dydaktycznych, gdzie studenci uczyli się, jak należy posługiwać się pomocami naukowymi przy przeprowadzaniu lekcji praktycznych. Rozwój pracowni naukowych napotykał na stosunkowo duże trudności z powodu braku odpowiednich pomieszczeń i braku pomocniczych pracowników naukowych. Pracownie organizowali i prowadzili profesorowie, niejednokrotnie tylko przy pomocy studentów. Charakter pracowni przekształcał się w Wyższej Szkole Pedagogicznej równocześnie ze zmianami programowymi i przejściem od studiów dwukierunkowych na studia jednokierunkowe. Zakłady istniejące miały przy nowych programach spełniać nie tylko rolę pracowni dydaktycznych, lecz także funkcję pracowni naukowych, w których studenci mogliby pogłębiać wiedzę w zakresie obranej specjalności. Przełomowym rokiem w organizowaniu zakładów naukowych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie był rok 1952/53. W tym roku zatrudniono znaczną ilość pomocniczych pracowników naukowych i zreorganizowano dotychczas istniejące zakłady, nastawiając je na prace naukowo-badawcze. Oprócz reorganizacji istniejących zakładów biologicznego, geograficznego i fizycznego zostały utworzone nowe zakłady:

historii literatury polskiej, języka polskiego, języka i literatury rosyjskiej, podstaw marksizmu-leninizmu. W późniejszym okresie w uczelni przybywało rok rocznie nowych zakładów naukowych, a istniejące wzbogacały się w nowe pomoce naukowe. W końcowym roku piętnastolecia czynne były przy poszczególnych katedrach 24 zakłady naukowe. Utworzenie nowych zakładów było możliwe dzięki otrzymaniu przez uczelnie dodatkowych pomieszczeń, zatrudnieniu odpowiedniej liczby pracowników naukowych i uzyskanie kredytów na pomoce naukowe. Wyposażenie zakładów w pomoce naukowe, potrzebne do zajęć na poziomie wyższej uczelni, wymagało dużo pracy i poświęcenia tak ze strony samodzielnych pracowników naukowych, jak też i kadry asystenckiej. Duże zasługi w organizowaniu zakładów naukowych w naszej uczelni położyli: prof. dr Józef Premik, organizator i współtwórca zakładu geografii, dr Jerzy Kreiner i prof. dr Adam Dziurzyński, którzy zorganizowali i rozbudowali zakłady botaniki oraz zoologii. Ofiarnych pracowników naukowych na polu organizacji życia naukowego zakładów było znacznie więcej, lecz trudno z powodu braku miejsca wymienić wszystkich.

Na podkreślenie zasługuje także pomoc studentów wydziału biologiczno-geograficznego, którzy wykonywali pomoce naukowe dla zakładu biologii, zbierali różne okazy minerałów dla zakładu geologii, przyczyniając się tym do powstania załączków pracowni naukowych na terenie naszej uczelni. Organizacja i wyposażenie zakładów naukowych było możliwe również dzięki wydatnej pomocy finansowej skarbu państwa. Kredyty na wyposażenie w pomoce naukowe naszej uczelni w piętnastolecie były stosunkowo wysokie, szczególnie w ostatnich latach, kiedy uczelnia uzyskała prawo wydawania dyplomów magisterskich.

Z rozwojem uczelni w omawianym okresie ściśle wiąże się wzrost liczby samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki. Po zorganizowaniu w Krakowie Wyższej Szkoły Pedagogicznej największą bolączką władz uczelnianych było zapewnienie dostatecznej obsady personalnej. Dużą trudność powodowała zbyt mała liczba etatów dla pomocniczych pracowników nauki, którzy mogliby przyspieszyć rozwój organizacyjny i naukowy poszczególnych zakładów. Pierwsze etaty dla pomocniczych pracowników naukowych uzyskano w roku akad. 1951/52. Wprawdzie wcześniej pracowali w uczelni pomocniczy pracownicy nauki, np. dr Stanisław Jodłowski, zatrudniony od 1947 roku o charakterze asystenta języka polskiego, obecnie prorektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, lecz tylko na krótkoterminowych kontraktach. W roku akademickim 1947/48 wszystkich pomocniczych pracowników naukowych było tylko czterech, a w tym dwóch studentów III roku

sekcji geograficzno-biologicznej: Władysław Czajewski i Antoni Gawlik, którzy zatrudnieni byli w charakterze zastępców asystenta. Lata następne przyniosły szybki wzrost liczby pomocniczych pracowników nauki tak, że w 1956 roku osiągnęła ona cyfrę 52, a w 1961 roku — 64. Dla samodzielnych pracowników nauki Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie otrzymuje w 1954/55 roku znaczną ilość etatów i od tego czasu większość samodzielnych pracowników naukowych jest zatrudniona w naszej uczelni etatowo, a tylko część wykładowców pracuje nadal na godzinach zleconych. W roku 1956, pod koniec dziesięciolecia krakowskiej WSP, liczba samodzielnych pracowników nauki etatowych wynosiła 34 osoby, a w 1961 roku — 35: w tym profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych — 12, docentów — 23; pracowników dydaktycznych: starszych wykładowców — 28, wykładowców — 5.

Wśród kadry pomocniczych pracowników nauki 44 adiunktów i asystentów rekrutuje się z absolwentów WSP w Krakowie, którzy po pierwszym stopniu studiów uzyskali tytuł magistra w Uniwersytecie Jagiellońskim lub zdali egzaminy magisterskie w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie po uzyskaniu przez nią prawa nadawania dyplomów magisterskich. Znaczna ilość pomocniczych pracowników naukowych pod koniec piętnastolecia WSP rozpoczęła prace doktorskie. Otwartych przewodów doktorskich pomocniczych pracowników naukowych w roku akademickim 1960/61 było w WSP — 19, w Uniwersytecie Jagiellońskim otwarto przewody doktorskie dla 2 naszych asystentów, w innych uczelniach dla jednego. Tytuły doktorskie w minionym okresie uzyskało w Uniwersytecie Jagiellońskim 3 pomocniczych pracowników nauki krakowskiej WSP, w Instytucie Badań Literackich w Warszawie — 1, a w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie na Wydziale Filologiczno-Historycznym — 1 pracownik, zast. prof. Jan Kulpa (5. V. 1961 r.).

Do większych osiągnięć na polu naukowym krakowskiej WSP należy bez wątpienia zorganizowanie wydawnictwa ciągłego w formie roczników pod nazwą „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”. Dotychczas ukazało się osiem numerów „Rocznika”, a to zeszyty matematyczne, geograficzne, pedagogiczne, literackie i inne. W opracowaniu (już w druku) z chwilą pisania artykułu są trzy numery „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego” — zeszyt historyczny, polonistyczny i pedagogiczny. Periodyczne kontynuowanie „Rocznika Naukowo-Dydaktycznego” przyczynia się do podnoszenia kwalifikacji zawodowych pomocniczych pracowników naukowych przez umożliwienie im drukowania ich dorobku naukowego, zachęca do pracy naukowej koła naukowe przez zamieszczanie bardziej wartościowych referatów studentów oraz popularyzuje dorobek naukowy samodzielnych pracowników uczelni. Niezależnie od wydawania „Roczników” w WSP w Krakowie po-

myślnie rozwijają się prace wydawnicze skryptów, przeznaczonych do wewnętrznego użytku studentów, szczególnie studentów studium dla pracujących, którzy przeważnie są pozbawieni możliwości korzystania z bibliotek naukowych, jako że pracują głównie w małych ośrodkach miejskich lub wiejskich. Wyrazem dużych osiągnięć naukowych i wzrostu znaczenia krakowskiej WSP jako placówki naukowej o znaczeniu ogólnokrajowym może być fakt powierzenia pracownikom nauki naszej uczelni redagowania i prowadzenia czasopism naukowych takich, jak: „Wiadomości Historyczne” — redaktor prof. dr Józef Garbacik, a od 1961 roku — doc. dr Tadeusz Słowikowski, „Małopolskie Studia Historyczne” — redaktor prof. dr Józef Garbacik, „Ruch Literacki” — redaktor prof. dr Wincenty Danek. Bez wątplenia zgrupowanie trzech redakcji wydawnictw naukowych w uczelni ma dodatni wpływ nie tylko na podnoszenie kwalifikacji i wciąganie do życia naukowego młodszych pracowników nauki, ale też służy do popularyzowania idei szkół pedagogicznych wśród szerokich rzesz społeczeństwa.

Równocześnie ze wzrostem liczby studentów i wzrostem liczby pracowników naukowych wzrastała także ilość pracowników administracji. Liczba 32 pracowników administracji w ostatnim roku piętnastolecia to nie przejaw rozwoju biurokracji, lecz istotnych potrzeb uczelni, która stała się poważną placówką naukową. Pracownicy administracji w okresie piętnastolecia włożyli również dużo wysiłku w organizację szkoły. Wymienić tu warto zastępcę rektora do spraw administracyjnych, Stefana Jędrychowskiego, który w latach 1951—1961 włożył wiele pracy i poświęcenia w rozbudowę uczelni oraz starania o nowe pomieszczenia szkolne i domy akademickie dla młodzieży. Duże zasługi w organizowaniu wydziałów w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej w latach 1948/49 ma Eugenia Zabrzaska, kierownik sekretariatu Wydziału Filologiczno-Historycznego od chwili jego powstania. Na podkreślenie zasługuje również długoletnia praca intendenta, a następnie kasjera, Władysława Lisowskiego, zatrudnionego od 1946 roku. Nie można pominąć wreszcie wkładu pracy pracowników fizycznych, szczególnie Gustawa Nowińskiego i Edwarda Bienia, pełniących obowiązki woźnych od powstania uczelni.

Dużym dorobkiem w minionym piętnastoleciu może poszczycić się Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, mieszcząca również zbiory biblioteki dawnego wydziału zaocznego. Biblioteka Główna w przeciągu piętnastu lat istnienia dzięki wysokim subwencjom państwowym potrafiła zgromadzić okazały księgozbiór liczący 111 677 woluminów i 387 tytułów czasopism w języku polskim i w językach obcych w prenumeracie ciągłej. Początki Biblioteki Głównej przypadają na rok szk. 1946/1947, kiedy to biblioteka przejmuje nie-

liczny księgozbiór po Państwowym Pedagogium i Wyższym Kursie Nauczycielskim. Bibliotekę PWSP organizuje i prowadzi nauczycielka szkoły ćwiczeń, Kazimiera Pollo, w ramach godzin zleconych. W latach 1947—1950 kierownictwo biblioteki sprawuje dr Stanisław Jodłowski, asystent języka polskiego, mając do pomocy mgr Leona Pietrzykowskiego, asystenta historii literatury polskiej. Prowadzenie biblioteki przez asystentów spowodowane było tym, że początkowo na wydziale humanistycznym nie było zakładów naukowych i asystenci z tego wydziału obowiązani byli do pracy w bibliotece w ramach swych zajęć administracyjnych. Nad całokształtem pracy w bibliotece czuwał jeden z wyznaczonych asystentów, któremu podlegały sprawy związane z zakupem, opracowaniem i konserwacją księgozbioru. Przejściowo funkcje kierownika biblioteki w latach 1950—1952 sprawował mgr Ryszard Orłowski, asystent historii Polski. Stałych pracowników Biblioteka Główna uzyskuje dopiero w 1952 roku w liczbie trzech. Bibliotekę wydziału zaocznego założono w roku 1951 wraz z powstaniem tego typu kształcenia nauczycieli w naszej uczelni. Początkowo biblioteka ta stanowiła odrębną jednostkę budżetową, samodzielnie prowadząc zakup książek i wszystkie sprawy związane z czytelnictwem na wydziale zaocznym. Organizowaniem biblioteki wydziału zaocznego zajmowała się Zofia Juchowska, która pełniła również funkcję kierownika tej placówki do 1954 roku. W tym roku obydwie biblioteki zostały połączone w jedną całość, a kierownictwo nad nimi powierzono Helenie Hanuszkowej. Przy podziale zadań między poszczególne biblioteki dla Biblioteki Głównej przewidziano prowadzenie centralnego zakupu książek, opracowywanie księgozbioru i zaopatrywanie w odpowiednie pozycje bibliotek zakładowych. W bibliotece wydziału zaocznego (obecnie studium dla pracujących), zorganizowanej na zasadach biblioteki zakładowej, przewidziano obsługę słuchaczy wydziału dla pracujących, mieszkających poza terenem Krakowa, którym przesyła się książki do ich miejsc zamieszkania. Ze zbiorów bibliotek krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej korzystają nie tylko studenci i pracownicy WSP, lecz także studenci innych wyższych uczelni Krakowa i całej Polski na zasadach wymiany międzybibliotecznej. Biblioteki WSP mają charakter bibliotek naukowych otwartych, dostępnych dla studiującej w Krakowie młodzieży i dla nauczycielstwa.

Szybki rozwój uczelni, powstawanie wydziałów, nowych kierunków, rozwój pracowni naukowych, wzrost księgozbioru bibliotecznego i wzrost liczby studentów wymagały odpowiednich pomieszczeń lokalowych. Pierwotnie nasza Wyższa Szkoła Pedagogiczna zlokalizowana została w budynku przejętym od Pedagogium przy ulicy Straszewskiego 22, w którym zajmowała tylko jedno piętro, na parterze bowiem mieś-

ciło się przedszkole, a na drugim piętrze — szkoła ćwiczeń związana początkowo z Pedagogium, a następnie z WSP. Z chwilą wzrostu liczby roczników studenckich przedszkole i szkoła ćwiczeń zostały usunięte z budynku głównego WSP, a całość pomieszczenia została zajęta na pracownie naukowe i sale wykładowe. Wkrótce jednak budynek przy ulicy Straszewskiego okazał się zbyt szczupły, mimo odbudowy spalonego skrzydła gmachu w latach 1947—1950 i przeznaczenia go na sale wykładowe oraz aulę. Z czasem krakowska WSP uzyskiwała szereg dodatkowych pomieszczeń w budynkach szkół na terenie Krakowa. I tak w 1951 roku rektorat wystarał się o cztery sale wykładowe i jeden gabinet przy ulicy Świerczewskiego 12, gdzie pomieszczenie znalazła filologia rosyjska. Dalszym osiągnięciem administracji uczelni było uzyskanie od Zarządu Okręgowego Związków Zawodowych w 1954 roku części budynku w Rynku Głównym pod numerem 34. Po przeprowadzeniu remontu i dostosowaniu pomieszczeń do potrzeb szkolnych ulokowano tam zakłady naukowe kierunku geografii i wydziału humanistycznego, jak zakłady historii, literatury polskiej, języka polskiego oraz sale wykładowe. Znacznym sukcesem, osiągniętym przez kierownictwo WSP, było otrzymanie w roku akademickim 1954/55 gmachu po Państwowym Liceum Wychowawczyń Przedszkoli przy ulicy Podbrzezie 3. W nowo otrzymanym budynku część sal wykładowych była użytkowana przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną, część zaś przez wymienione liceum oraz przedszkole. Całość budynku przejęta została dopiero po całkowitej likwidacji Liceum Wychowawczyń Przedszkoli. Przy ulicy Podbrzezie 3 pomieszczenie znalazły następujące zakłady naukowe: pedagogiki, psychologii, historii literatury polskiej, języka polskiego, metodyki nauczania języka polskiego i literatury polskiej, języka rosyjskiego i literatury rosyjskiej, botaniki, fizjologii roślin, zoologii, fizjologii zwierząt, metodyki nauczania biologii, fizyki doświadczalnej, studium wychowania fizycznego oraz pracownia mechaniczna. Pomieszczenie w Rynku po przeniesieniu znajdujących się tam uprzednio zakładów przeznaczone zostały w całości dla kierunku geografii. Uzyskanie w piętnastoleciu wymienionych wyżej pomieszczeń było możliwe dzięki troskliwej opiece Ministerstwa Oświaty, Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Wydziału Kwaterunkowego i usilnym staraniom władz uczelni. Mimo stosunkowo dużych osiągnięć na polu poszerzenia pomieszczeń uczelnianych sytuacja lokalowa uczelni w obecnej chwili jest bardzo trudna i, doceniając znaczenie Wyższych Szkół Pedagogicznych, Ministerstwo Oświaty postanowiło przydzielić fundusze na budowę nowego gmachu. Koniec piętnastolecia przyniósł powołanie do życia Komitetu Budowy Uczelni oraz opracowanie projektów wstępnych i do-

kumentacji technicznej nowego gmachu. Sama budowa rozpoczęta zostanie w następnym pięcioleciu, a po jej ukończeniu trudności lokalowe krakowskiej WSP zostaną całkowicie rozwiązane.

Studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946—1961

Pierwsi studenci Wyższej Szkoły Pedagogicznej rekrutowali się ze słuchaczy 2-letniego Państwowego Pedagogium. Słuchacze Pedagogium po ukończeniu pierwszego roku automatycznie przeszli na drugi rok studiów WSP. Rekrutacja na I rok studiów w roku akademickim 1946/47 przyniosła w naszej uczelni dosyć znikome rezultaty, zgłosiło się bowiem na I rok i zostało zapisanych tylko 75 studentów, gdyż wyższa szkoła pedagogiczna, jako nowy typ uczelni, była jeszcze mało znana i mało popularna w społeczeństwie.

W latach następnych na pierwszy rok było znacznie więcej zgłoszeń, lecz wzrost liczebny studentów nie kształtował się samorzutnie, ale był normowany limitami wyznaczonymi dla uczelni przez Ministerstwo Oświaty. Limity ministerialne ograniczyły liczbę studentów na pierwszym roku od 35 do 45 zależnie od sekcji (kierunku). W związku z tym stan liczebny uczelni (studium stacjonarnego) kształtował się w granicach od 770 (rok 1952) do 800 (rok 1961).

Młodzież studencka w pierwszych latach rekrutowała się w przeważającej mierze ze środowiska wiejskiego i inteligencji pracującej. Mniej natomiast było studentów pochodzenia robotniczego. Wśród studentów pochodzenia inteligenckiego duży procent stanowiły dzieci nauczycieli. Przykładowo przytacza się dalej dane o składzie socjalnym studentów WSP z dwóch najbardziej charakterystycznych lat akademickich. A więc w roku akademickim 1948/49 studentów pochodzenia robotniczego było 15,5%, chłopskiego — 32%, z inteligencji pracującej — 43,5%, w tym dzieci nauczycieli — 21,5%. Natomiast w 1955 roku skład studentów roku pierwszego przedstawiał się następująco: pochodzenia robotniczego — 34%, chłopskiego — 43%, z inteligencji pracującej — 21%. Ostatnie lata piętnastolecia, jeżeli idzie o skład socjalny, nie przyniosły zasadniczych zmian, nastąpiło tylko nieznaczne przesunięcie na korzyść inteligencji pracującej przy nieznacznym zmniejszeniu się liczby dzieci pochodzenia chłopskiego. Młodzież, zgłaszająca się na studia w Wyższej Szkole Pedagogicznej, wywodzi się przeważnie ze środowisk chłopów małorolnych i gorzej uposażonych rodzin robotniczych oraz inteligenckich. Studia dla tej młodzieży w naszej uczelni są możliwe tylko dlatego, że otrzymuje ona stosunkowo dużą ilość stypendiów i korzysta z pomieszczeń w do-

mach studenckich. Odmienną grupę stanowią słuchacze studium dla pracujących. Rekrutują się oni spośród czynnych nauczycieli zatrudnionych w szkołach podstawowych lub spośród nauczycieli szkół średnich o niepełnych kwalifikacjach zawodowych. Słuchacze studium dla pracujących dwa razy do roku w czasie ferii zimowych i letnich zjeżdżają się na sesje zaoczne. Podczas tych sesji korzystają z pomieszczeń w domach akademickich, otrzymują bezpłatne wyżywienie, zwrot kosztów podróży, nie otrzymują natomiast stypendium. Wydział zaoczny, a następnie studium dla pracujących przy naszej uczelni, w przeciągu swojego dziesięciolecia przechodziły gwałtowny rozwój, jeżeli idzie o wzrost liczby studentów. Wystarczy wymienić dla podkreślenia tego rozwoju, że w 1951 roku było 180, w 1956 — 616, w roku zaś 1961 — 1440 słuchaczy.

Młodzieży studiującej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie państwo ludowe stwarzało bardzo dogodne warunki nauki, przydzielając stosunkowo wysokie dotacje na stypendia i na rozbudowę oraz utrzymanie domów studenckich. Około 90% studentów korzystało w czasie piętnastolecia ze stypendiów pieniężnych, stołówekowych i mieszkaniowych. Ponadto dużą pomocą dla młodzieży była rozbudowa domów studenckich WSP, co zasługuje na tym większe podkreślenie, że młodzież studiująca w naszej uczelni w przeważnej mierze pochodziła i pochodzi spoza Krakowa i nie jest w możności lokować się w mieście prywatnie. Krakowska WSP w ostatnim roku piętnastolecia posiadała pod swym zarządem pięć domów studenckich, które przeznaczone były wyłącznie dla studentów WSP. Ponadto rok rocznie uczelnia otrzymuje pewną ilość miejsc w domach akademickich pozostających pod zarządem krakowskiego ośrodka akademickiego. Domy pod zarządem WSP — to: 1) Dom Studentek, ul Grodzka 60 (od 1947 r.) na 103 miejsca, 2) Dom Studentek, ul. Karmelicka 41 (od 1946 r.) na 39 miejsc, 3) Dom Studentek, ul. Boh. Stalingradu 7 (od 1954 r.) na 191 miejsc, 4) Dom Studentów, ul. Mazowiecka 63 (od 1954 r.) na 80 miejsc, 5) Dom Studentów w Nowej Hucie, ul Hanki Sawickiej 4 (od 1955 r.) na 70 miejsc. Oprócz wyżej wymienionych domów akademickich uczelnia posiadała jeszcze w latach 1949—1952 pomieszczenie dla studentów przy ulicy Retoryka 17. Z powodu trudności mieszkaniowych i niemożliwości otrzymania mieszkań dla asystentów dom studentów przy ulicy Retoryka 17 został zamieniony na mieszkania dla pomocniczych pracowników nauki. Na podkreślenie zasługuje to, że młodzież WSP korzystała i korzysta z miejsc w domach studenckich bezpłatnie, nawet po wprowadzeniu opłat za mieszkania akademickie, gdyż na pokrycie tych opłat każdy student, któremu przyznano miejsce w domu studenckim, otrzymuje stypendium mieszkaniowe. Dodatkową formą pomocy

państwa dla niezamożnej młodzieży jest jeszcze przyznawanie w uzasadnionych wypadkach jednorazowych losowych zasiłków pieniężnych na leczenie lub zakup nieodzownie potrzebnych studentom podręczników czy odzieży. Dla studentów wykazujących się bardzo dobrymi i dobrymi wynikami w nauce oraz wyróżniających w pracy społecznej w uczelni przyznaje się specjalne stypendia naukowe. Stypendyści naukowemu po ukończeniu studiów niejednokrotnie pozostawali nadal w uczelni jako pomocniczy pracownicy nauki.

Życie społeczne i naukowe młodzieży

Dużą rolę w życiu młodzieży krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej odegrały istniejące na terenie uczelni organizacje studenckie o charakterze ideologicznym, społecznym i naukowym. Pierwszą organizacją młodzieżową była Bratnia Pomoc Studentów WSP. Bratnia Pomoc została zorganizowana w roku akademickim 1946/47 i skupiała prawie wszystkich studentów uczelni (na 247 studentów w roku 1948 do Bratniej Pomocy należało 271). Bratnia Pomoc prowadziła wielostronną ożywioną działalność wśród młodzieży, a szczególnie udane były poczynania referatu spraw socjalnych. Do ważniejszych osiągnięć tego referatu należało zorganizowanie dla studentów WSP dwóch turnusów wczasowych w Przesiecu w miesiącu styczniu i wrześniu 1948 roku oraz zorganizowanie imprez dochodowych (wieczorki taneczne, teatralne i in.) celem zdobycia funduszy na zapomogi pieniężne dla najbiedniejszych studentów. Ponadto Bratnia Pomoc nawiązała porozumienie z organizacjami charytatywnymi działającymi z ramienia ONZ i uzyskała od nich dla swoich członków pomoc materialną, głównie w odzieży. W akcji samopomocowej Bratnia Pomoc ściśle współpracowała z Kołem Towarzystwa Burs i Stypendiów zorganizowanym w Wyższej Szkole Pedagogicznej w 1947 roku przez Ryszarda Orłowskiego. Obydwie organizacje brały czynny udział we wszelkich imprezach dochodowych, urządzały zbiórki uliczne. Uzyskane fundusze przeznaczano na pomoc dla niezamożnej młodzieży WSP i dla Towarzystwa Burs i Stypendiów na budowę internatów dla uczniów szkół średnich. Wśród aktywnych działaczy Bratniej Pomocy na wyróżnienie za swoją pracę zasługują: Władysław Czajewski, pierwszy prezes Bratniej Pomocy, Bronisław Noga, Wanda Ponikło, Kazimierz Gołąb, Ignacy Wątor, Zbigniew Kuprowski, prezes Bratniej Pomocy w latach 1948/49. Działalność Bratniej Pomocy studentów WSP trwała do 1949 roku, kiedy to ta organizacja w całej Polsce została przekształcona w Zrzeszenie Studentów Polskich. Zrzeszenie to przy WSP, wykorzystując doświadczenia swojej poprzedniczki, Bratniej pomocy, kontynuowało wśród

studentów prace o charakterze społecznym i kulturalnym. Dużym osiągnięciem Zrzeszenia Studentów Polskich w Wyższej Szkole Pedagogicznej było zorganizowanie masowych form pracy kulturalno-oświatowej, powołanie do życia zespołów artystycznych, przeprowadzanie uczelnianych eliminacji w latach 1952—1955 oraz typowania najlepszych zespołów na eliminacje środowiskowe. Poważne osiągnięcia uzyskały takie zespoły artystyczne, jak: choreograficzny, dramatyczny i wokalny, które niejednokrotnie zajmowały czołowe miejsca w środowisku krakowskim, a nawet na eliminacjach centralnych, np. w 1955 roku w Łodzi, kiedy zespół wokalny III roku geografii w składzie: Stefan Miczka, Henryk Mróz, Lesław Sosnowski i Zenon Wyszatycki zajął drugie miejsce w ogólnopolskich eliminacjach studenckich. Rada Uczelniana Zrzeszenia Studentów Polskich wykazała także dużo troski o swych członków, zabiegając o uzyskanie jak największej liczby miejsc w domach akademickich i dopomagając władzom uczelni w staraniach o uzyskanie domów studenckich dla naszej WSP. Dla aktywnych członków Zrzeszenia Studentów Polskich rok rocznie Rada Uczelniana organizowała wczasy wypoczynkowe i wczasy turystyczno-krajoznawcze, w czym duże zasługi ma Klub Włóczęgów istniejący w uczelni od roku 1959, ponadto kilkunastu członków ZSP uzyskało miejsca w wycieczkach zagranicznych organizowanych drogą wymiany młodzieży studiującej. Studenci naszej uczelni wyjeżdżali na wczasy zagraniczne w latach 1958—1961 do Związku Radzieckiego, Jugosławii, Bułgarii, Czechosłowacji, Rumunii, Włoch, Austrii, Francji i innych krajów. Na podkreślenie zasługuje również aktywne włączenie się członków ZSP naszej uczelni do akcji społecznych takich, jak prace przy uporządkowaniu miasta Krakowa zadrzewianiu podkrakowskich nieużytków, budowie Nowej Huty, pracach żniwnych i wykopkowych. Przykładowo wymienić należy, że w 1953 roku w akcji żniwnej wzięło udział 150 studentów WSP(a w tzw. niedzieli społecznej, w pracach porządkowych na terenie miasta Krakowa, w roku 1960 brało udział około 450 członków ZSP naszej uczelni. Jako aktywni działacze Zrzeszenia Studentów Polskich wyróżniali się swoją pracą studenci: Józef Zwolski, Tadeusz Luszowski, Andrzej Kazanecki, Czesław Banach, Władysław Futkowski, Mieczysław Stefanow, Bogdan Nowecki, Stanisław Biernacki, Janusz Skibniewski, Stanisław Łużny i wielu innych. Pracę ideologiczną wśród młodzieży WSP zapoczątkowały Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”, założony w październiku 1947 roku, i Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej zorganizowany w marcu 1948 r. Obydwie organizacje ideologiczne, chociaż niezbyt liczne („Wici” liczyły 28, a ZNMS — 7 członków), potrafiły objąć swym zasięgiem znaczną część młodzieży i rozbudzić ożywioną dyskusję ideologiczną na temat

roli oraz zadań organizacji politycznych w życiu studentów. Ponadto członkowie tych organizacji brali czynny udział w przygotowywaniu akcji zjednoczeniowej ruchu młodzieżowego w akademickim środowisku krakowskim.

Po zjednoczeniu organizacji młodzieżowych w Polsce w uczelni naszej został zorganizowany Związek Akademickiej Młodzieży Polskiej. Związek ten kierowany przez Zarząd Uczelniany rozwinął ożywioną działalność prowadząc akcję odczytową, szkolenie ideologiczne i kluby dyskusyjne, mające przygotować przyszłego nauczyciela do aktywnej pracy społecznej na terenie szkoły podstawowej i średniej. Związek Akademickiej Młodzieży Polskiej starał się wprowadzić w życie hasło, że każdy członek organizacji jest równocześnie produkującym studentem. To się częściowo udało i wielu członków tej organizacji osiągało bardzo dobre wyniki w nauce. Można tu wymienić Bronisława Nogę, Antoniego Gawlika, Irenę Nizioł, Jana Skibę, Andrzeja Schabowskiego, Marię Malec, Henryka Jankowskiego i innych. Związek Akademickiej Młodzieży Polskiej jako jednostka autonomiczna został zlikwidowany w roku szkolnym 1950/51, jego zaś członkowie automatycznie przeszli do Związku Młodzieży Polskiej. Liczba członków ZMP w naszej uczelni szybko wzrastała, lecz było to wynikiem nie tyle pracy ideologicznej wśród studentów, ile przybywaniem na pierwszy rok studiów młodzieży już należącej do ZMP. Działalność ideologiczną Związku Młodzieży Polskiej w naszej uczelni można ocenić raczej dodatnio — mimo pewnych czasem niewłaściwych form pracy narzucanej tej organizacji odgórnie — dzięki stosunkowo dużemu wyrobieniu działaczy młodzieżowych, którymi byli niejednokrotnie ludzie starsi, urlopowani nauczyciele, studiujący w WSP, oraz dzięki aktywnej opiece takich działaczy społecznych i wychowawców młodzieży, jak długoletni wykładowca przedmiotów ideologicznych w naszej uczelni poseł Adam Polewka.

Ideologiczną pracę wśród młodzieży po likwidacji ZMP przejęły Związek Młodzieży Socjalistycznej i Związek Młodzieży Wiejskiej, działające w środowisku krakowskiej WSP od 1958 roku. Działalność tych organizacji i ich wpływ wychowawczy na młodzież trudno jeszcze dziś oceniać, ponieważ zbyt krótki okres ich pracy nie pozwala na zcharakteryzowanie osiągnięć i braków.

Organizacje młodzieżowe do 1950 roku były jedynymi organizacjami ideologicznymi w uczelni i one to miały prowadzić całokształt pracy ideologiczno-politycznej wśród studentów. W grudniu 1950 roku powstała w uczelni Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR, która następnie przejmuje kierowniczą rolę w życiu uczelni. Podstawowa Organizacja Partyjna początkowo była nieliczna (4 członków), lecz

wkrótce szeregi jej szybko wzrastały wśród młodzieży studiującej i grona nauczającego. POP czynnie włączyła się w życie młodzieży, dopomagając organizacji ZMP-wskiej w prowadzeniu prac o charakterze ideologicznym, a więc szkolenia ideologicznego, samokształcenia, klubów dyskusyjnych itp. W codziennej pracy wyrabiał się autorytet Partii i rosły jej wpływy tak wśród młodzieży, jak i wśród grona profesorskiego, co najwyraźniej uwidaczniało się we wzroście liczby jej członków i kandydatów. W roku akademickim 1952/53 POP PZPR przy WSP w Krakowie liczyła 124 członków i kandydatów, na skutek czego zostaje podzielona na trzy Oddziałowe Organizacje Partyjne przy poszczególnych wydziałach. Powstaje w tym roku pierwszy Komitet Uczelniany PZPR i egzekutywy Oddziałowych Organizacji Partyjnych. Pierwszym sekretarzem Komitetu Uczelnianego PZPR wybrany został Andrzej Kazanecki. Dowodem skutecznej działalności Komitetu Uczelnianego i innych członków egzekutywy OOP był dalszy szybki wzrost Partii, wyrażający się osiągnięciem liczby 201 członków i kandydatów w styczniu 1956 roku. Rozwój ilościowy organizacji partyjnej, stabilizacja jej szeregów, stosunkowo liczne grono partyjnych samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki pozwalały na wielostronne oddziaływanie ideologiczne i wychowawcze na młodzież zarówno zorganizowaną, jak i niezorganizowaną. Organizacja partyjna i organizacje młodzieżowe dopomagały czynnie władzom uczelni i całemu gronu profesorskiemu w realizowaniu zasadniczych postulatów postawionych przed wyższymi szkołami pedagogicznymi, a mianowicie w wychowaniu wzorowych nauczycieli oddanych Polsce Ludowej. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że przez cały okres swojej działalności studenckie organizacje w naszej uczelni korzystały z daleko idącej opieki grona nauczającego. Profesorowie intersowali się życiem młodzieży studenckiej, pomagali jej w pracach społecznych i naukowych. Instytucja kuratorów organizacji młodzieżowych, istniejąca na terenie naszej uczelni, zdała pomyślnie egzamin w początkowym okresie działalności poszczególnych organizacji młodzieżowych tak ideologicznych, jak i naukowych. Funkcje kuratorów pełnili: poseł Adam Polewka — kurator Związku Akademickiej Młodzieży Polskiej, prof. dr Kazimierz Piwarski — kurator Bratniej Pomocy Studentów WSP, prof. dr Franciszek Bieda — kurator Towarzystwa Burs i Stypendiów, dr Franciszek Bielak — kurator Koła Polonistów, doc. Włodzimierz Gałęcki — kurator Koła Językowców, prof. dr Jan Leśniak — kurator Koła Matematyków. Po 1950 roku, po zniesieniu instytucji kuratorów, opiekę nad organizacjami młodzieżowymi objęły: Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR, Rada Miejskowa (ZOZ) Związku Nauczycielstwa Polskiego, a nad kołami naukowymi — poszczególne katedry.

Stosunkowo dużo trudności napotykało na terenie naszej uczelni zorganizowanie życia naukowego studentów, ponieważ studenci byli bardzo obciążeni obowiązkowymi zajęciami i nie mogli znaleźć dostatecznego czasu na samodzielną pracę naukową. Uwidoczniło się to szczególnie w okresie studiów dwukierunkowych. Zresztą studenci za mało specjalizowali się w przedmiotach kierunkowych, by móc pracować naukowo. W związku z tym zorganizowane w roku 1947/48 Koła Naukowe takie, jak: geograficzne, biologiczne, językowe, polonistyczne i matematyczne, nie były w ścisłym tego słowa znaczeniu naukowymi, lecz miały raczej charakter kółek przedmiotowych. Koła istniejące na wydziale humanistycznym prowadziły akcję odczytową i starały się spopularyzować wśród studentów osiągnięcia nauki polskiej w okresie powojennym. Koła na wydziale przyrodniczo-geograficznym (geografów i biologów), obok pracy odczytowej, dopomagały w zaopatrywaniu zakładów przez wykonywanie własnoręcznie pomocy naukowych. Po wprowadzeniu studiów jednokierunkowych i reorganizacji Kół Naukowych w latach 1951/52 Koła nastawiły się w znacznie większym stopniu niż to było dorywczo na pracę naukową. W uczelni naszej zostały zorganizowane następujące Koła Naukowe: Koło Naukowe Historyków, Koło Naukowe Polonistów z sekcjami języka polskiego i literatury, Koło Naukowe Geografów, Koło Naukowe Biologów, Koło Naukowe Matematyków, Koło Naukowe Fizyków i Koło Naukowe Rusycystów. Koła Naukowe w swych szeregach skupiały młodzież najzdolniejszą, która osiągała dobre wyniki w nauce i wykazywała zamiłowanie do pracy naukowej. Reorganizacja studiów i odciążenie studentów, szczególnie po wprowadzeniu studiów 4-letnich i 5-letnich, pozostawiała więcej czasu na pracę badawczą. Toteż Koła Naukowe w ostatnich latach piętnastolecia uzyskały poważne wyniki w swych pracach. Warto wymienić przykładowo chociaż niektóre osiągnięcia Kół Naukowych. Koło Naukowe Polonistów występowało m. in. z referatami na ogólnopolskich zjazdach Kół Polonistycznych: jeden referat pt. „Literatura dziecięca” został wygłoszony na zjeździe w Poznaniu w roku 1954, drugi — pt. „Recepcja Mickiewicza w szkole opd zaborami” na zjeździe w Warszawie w 1956 roku. Ponadto Koło zorganizowało ogólnouczelnianą sesję naukową poświęconą życiu i działalności Adama Mickiewicza.

Koło Naukowe Historyków do znaczniejszych swych osiągnięć zaliczyć może zorganizowanie w 1954 roku sesji naukowej poświęconej 500-leciu powrotu Pomorza do Polski, w 1955 roku — sesji na temat „Walka narodu polskiego z najazdem szwedzkim”. Członkowie Koła Historyków wzięli również udział w pracach przygotowawczych ogóln-

nopolskiego Zjazdu Młodych Historyków zorganizowanego w 1954 roku w Warszawie oraz opracowali na ten zjazd referat pt. „Walka nauczycielstwa polskiego z próbami faszycyzacji szkoły w okresie 20-lecia międzywojennego”. Nadto Koła Historyków brało udział w zjeździe kół historycznych w Polsce, zorganizowanym w Łodzi w 1960 roku, na który przygotowało referat pt. „Przyczyny upadku państwa polskiego pod koniec XVIII wieku”, było współorganizatorem sesji naukowej w 1961 roku (razem z Kołem Naukowym Historyków Uniwersytetu Jagiellońskiego), poświęconej postępowym organizacjom młodzieżowym Uniwersytetu Jagiellońskiego w okresie międzywojennym. Oprócz prac o charakterze naukowym Koła Historyków urządziło kilka wycieczek dla poznania zabytków naszego kraju a mianowicie: do Warszawy, Oświęcimia, Tyńca, Igołomii, Gdańska, Malborka, Wrocławia i innych miejscowości.

Dobre wyniki w pracy osiągało także Koło Naukowe Geografów, które potrafiło rozbudzić zamiłowanie badawcze wśród swoich członków, organizując grupy studenckie, przeprowadzając badania geomorfologiczne w terenie. W okresie trudności w zaopatrzeniu słuchaczy w podręczniki Koło przygotowało do wewnętrznego użytku studentów skrypt z geomorfologii na podstawie wykładów prof. dra Mieczysława Klimaszewskiego. Dużym osiągnięciem było też zorganizowanie wycieczek zagranicznych: do Niemieckiej Republiki Demokratycznej (wycieczka 2-tygodniowa, w której wzięło udział 10 członków Koła) i do Czechosłowacji (dla 41 studentów) w 1956 roku. Ponadto sekcja ekonomiczna Koła zbierała materiały środowisk robotniczych i wiejskich do badań zespołowych przeprowadzonych przez katedrę geografii ekonomicznej.

Koło Naukowe Rusycystów brało udział w ogólnopolskich międzyuczelnianych seminariach rusycystycznych, na których wygłaszano referaty. W roku 1958 takie seminarium odbyło się w Warszawie i poświęcone było zagadnieniom młodzieżowym w literaturze radzieckiej; w 1959 roku — we Wrocławiu, poświęcono Gogolowi; w 1960 roku — w Krakowie, poświęcone Z. Tołstojowi i w 1961 roku w Warszawie, poświęcone Gorkiemu.

Z braku miejsca trudno obszerniej omówić pracę Kół Naukowych i ich osiągnięcia w okresie minionego piętnastolecia. Należy jednak stwierdzić, że Koła te, mając zapewnioną opiekę ze strony katedr, przyczyniły się w znacznym stopniu do wyrobienia zamiłowań naukowych wśród studentów i tym samym do pogłębienia ich wiedzy.

Inną formą działalności młodzieży krakowskiej WSP był stosunkowo liczny udział w życiu sportowym. W pierwszym okresie istnienia uczelni organizowaniem życia sportowego zajmowała się Bratnia Pomoc,

przy której utworzone zostały zespoły siatki ręcznej męskie i żeńskie, koło szachistów, zespół tenisa stołowego i inne. Zespoły te jednakże nie osiągnęły większych sukcesów. Na szerszą skalę praca sportowa rozwija się dopiero od 1950 roku, kiedy w uczelni zostało zorganizowane Akademickie Zrzeszenie Sportowe i Studium Wychowania Fizycznego. AZS przy naszej WSP może wykazać się poważnymi sukcesami, szczególnie w umasowieniu sportu. Z inicjatywy tej organizacji przy czynnym udziale Studium Wychowania Fizycznego były organizowane studenckie spartakiady uczelniane. Pierwsza spartakiada odbyła się jesienią 1953 roku, a w następnych latach systematycznie organizowano je wiosną i jesienią. W spartakiadach brała udział znaczna ilość studentów, przy czym niektórzy z uczestników osiągnęli bardzo dobre wyniki, ustalając szereg rekordów uczelnianych w różnych gałęziach sportu. Oprócz udziału w spartakiadach AZS organizował różne zespoły sportowe, które brały udział w rozgrywkach wewnątrz uczelni i w spotkaniach towarzyskich w środowisku krakowskim. Męski zespół siatkówki w 1956 roku zdobył drugie miejsce w tym środowisku, drużyna zaś piłki nożnej w 1955 roku zakwalifikowała się z klasy „C” do klasy „B” wygrywając na 14 spotkań — 13. Drużyna ta w 1956 roku uzyskała tytuł wicemistrza klasy „B” w III grupie piłkarskiej województwa krakowskiego.

Zespoły sportowe naszej uczelni brały także niejednokrotnie udział w spotkaniach z drużynami sportowymi Wyższych Szkół Pedagogicznych w Gdańsku i Opolu. Ostatnia spartakiada wyższych szkół pedagogicznych z udziałem sportowców naszej uczelni w minionym piętnastoleciu odbyła się w Gdańsku wiosną 1961 roku.

Do innych osiągnięć AZS należy zaliczyć zorganizowanie kilku obozów sportowych, z których pierwszy odbył się w Kochanowie w 1955 roku dla 20 osób, udział w obozach szkoleniowych, prowadzonych przez Zarząd Okręgowy AZS, czy wyjazdy wybijających się sportowców na zawody krajowe i zagraniczne (np. w 1959 roku brał udział w akademickich mistrzostwach świata we Francji student III roku historii Kazimierz Augustynek). Za udział w pracach AZS na wyróżnienie zasługują między innymi: Zbigniew Szot, Bolesław Luba, Marian Koczur, Lech Pakuła, Kazimierz Augustynek oraz inni dobrzy sportowcy i organizatorzy grup sportowych. Niestrudzonymi organizatorami sportu w naszej uczelni byli: kierownik Studium Wychowania Fizycznego mgr Tadeusz Jarosiński i Mieczysław Stefanow, pracownik administracyjny. Umasowienie sportu w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej napotykało jednakże na znaczne trudności z powodu braku odpowiednich pomieszczeń i sprzętu sportowego.

Omawiając pokrótce ważniejsze wydarzenia w naszej uczelni warto również, chociaż w kilku zdaniach, wspomnieć o działalności Zakładowej Organizacji Związku Nauczycielstwa Polskiego przy WSP, zorganizowanej na terenie uczelni w 1949 roku. Rada Zakładowa Organizacji Związkowej swą działalność skierowała głównie na sprawy bytowe pracowników uczelni i na tym polu osiągnęła poważne rezultaty. Do tych osiągnięć należą: uzyskanie kilkunastu mieszkań rodzinnych z przydziału Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Krakowa, otrzymanie domu przy ul. Retoryka 17 na mieszkanie dla asystentów, uzyskanie kredytów z Ministerstwa Oświaty na budowę bloku mieszkalnego na Osiedlu Olsza II, w którym otrzymali mieszkania w 1961 roku samodzielni i pomocniczy pracownicy nauki. Bardzo wydatnie pracował przez cały okres istnienia ZOZ referat wczasów tak, że znaczna ilość członków naszej Organizacji Związkowej mogła skorzystać z wczasów wypoczynkowych, leczniczych i sanatoriów. Do osiągnięć tego referatu należy zorganizowanie kolonii dla dzieci pracowników krakowskiej WSP i ośrodków wypoczynkowych w czasie wakacji letnich w Lanckoronie i Mikołajkach.

Poważnym sukcesem było także utworzenie Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej w 1950 roku, której założycielem był ówczesny przewodniczący Rady Zakładowej ZOZ, doc. dr Stanisław Jodłowski. Kasa Zapomogowo-Pożyczkowa zdobyła sobie szybko dużą popularność, o czym świadczy wzrost liczby jej członków: w 1956 roku — 102, a w 1961 roku — 118.

Spośród innych akcji podejmowanych przez Organizację Związkową warto wymienić imprezy noworoczne dla dzieci pracowników uczelni, wspólne wycieczki do teatrów i kin krakowskich, wycieczki krajoznawcze, spotkania towarzyskie, wieczorki dyskusyjne czy też zebrań z referatami o treści szkoleniowej, kulturalnej i naukowej. Wśród dużej liczby aktywnych działaczy związkowych należy wymienić w pierwszym rzędzie takich pracowników naszej uczelni, jak prof. dr Józef Garbacik, doc. dr Stanisław Jodłowski, doc. dr Henryk Smarzyński, doc. dr Tadeusz Słowikowski, Helena Hanuszkowa — dyrektor Biblioteki Głównej WSP, którzy pełnili kolejno funkcję przewodniczących Rady Zakładowej Organizacji Związkowej.

W okresie piętnastolecia Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie osiągnęła stosunkowo duży stopień rozwoju. Ze skromnej uczelni rozwinęła się w poważną placówkę naukową, posiadającą własne zakłady naukowe, katedry, wydawnictwa naukowe, liczne grona samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki. Poważnie wzrosła liczba studen-

tów: z 98 w 1946 roku do 798 w 1961 roku, a na studium dla pracujących do 1440 słuchaczy. Znacznie powiększył się stan posiadania uczelni tak w pomieszczeniach szkolnych, jak i w domach akademickich i mieszkaniach dla pracowników. Najważniejsze jednakże jest to, że Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie przygotowała do zawodu nauczycielskiego liczną rzeszę wysokokwalifikowanych pracowników, przez co przyczyniła się, chociaż w pewnym stopniu do podniesienia poziomu oświaty w Polsce Ludowej. Wyniki osiągnięte w kształceniu nauczycieli są bardzo poważne, bowiem z murów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie wyszło 2251 absolwentów w tym 1779 absolwentów studium stacjonarnego i 472 studium dla pracujących. Dokładne zestawienie liczby absolwentów według ukończonej specjalności zawiera załączona tabela. Wyniki osiągnięte w przygotowaniu młodych kadr nauczycielskich zasługują tym bardziej na podkreślenie, że zdecydowana większość absolwentów naszej uczelni podjęła pracę zgodnie z przygotowaniem i obranym kierunkiem studiów.

Wykaz liczbowy absolwentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946—1961 (studia stacjonarne)

Rok ukończenia studiów	Kierunek ukończenia studiów												Razem w roku
	pol. est.	pol. hist.	pol. jęz.	fil. pol.	fil. ros.	hist.	przyr. geogr.	biol.	geogr.	mat. fiz.	fizyka	matem.	
1948	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
1949	15	24	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	58
1950	10	12	22	—	—	—	19	—	—	10	—	—	73
1951	24	24	—	—	—	—	37	—	—	12	—	—	97
1952	—	—	—	38	—	26	—	29	34	—	—	26	153
1953	—	—	—	45	27	46	—	25	42	—	27	32	244
1954	—	—	—	45	27	44	—	27	44	—	26	35	248
1955	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	20	17	72
1956	—	—	—	29	—	38	—	26	32	—	—	—	125
1957	—	—	—	29	12	35	—	21	37	—	—	12	146
1958	—	—	—	26	11	41	—	25	38	—	—	12	153
1959	—	—	—	29	8	43	—	19	26	—	—	20	145
1960	—	—	—	33	13	36	—	18	16	—	—	10	126
1961	—	—	—	35	12	23	—	15	19	—	—	14	118
Razem na kierunku	49	81	22	309	145	332	75	205	288	22	73	178	1779

*Wykaz liczbowy absolwentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie
w latach 1951—1961 (Studium dla pracujących)*

Rok ukończenia studiów	Studia 2-letnie i 3-letnie		Studia 4-letnie i 5-letnie			Razem w roku
	Kierunek ukończonych studiów		Kierunek ukończonych studiów			
	Fil. polska	Fil. rosyjska	Fil. polska	Fil. rosyjska	Geografia	
1953	13					13
1954	83	40				123
1955		14			22	36
1956				19	30	49
1957				19	39	58
1958				4	10	14
1959			21	5	29	55
2960			34	14	20	68
1961			32	10	18	60
Razem na kierunku	95	54	87	71	168	476